

Wytyczne do weryfikacji terenowej zabytków archeologicznych

załącznik do specyfikacji programu „Ochrona zabytków archeologicznych”

Niniejsze wytyczne służą wyjaśnieniu treści specyfikacji programu

I. Cel zadania

Celem weryfikacji terenowej zabytków archeologicznych jest poprawa stanu ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Służyć temu będzie uzyskanie nowych ustaleń naukowych, które dadzą służbom konserwatorskim możliwość (podstawę) do poprawy ochrony stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków (np. zmianę decyzji o wpisie). Punktem wyjścia zawsze jest sprawdzenie treści decyzji o wpisie do rejestru zabytków.

Najczęściej występujące sytuacje/problemy związane ze stanem ochrony stanowisk:

- a) w decyzji o wpisie do rejestru brakuje załącznika graficznego, opis stanowiska nie pozwala na identyfikację w terenie;
- b) granice ochrony są niewłaściwie oznaczone w decyzji (np. stanowisko oznaczone tylko kółkiem lub krzyżykiem, błędna lokalizacja, granica ochrony obejmuje tylko część stanowiska);
- c) informacje w treści decyzji nie są spójne z załącznikiem graficznym;
- d) stanowisko zostało wpisane do rejestru bez wystarczających przesłanek dotyczących funkcji i chronologii (jest uzasadnione przypuszczenie, że wpis jest niezasadny);
- e) nowe ustalenia naukowe (np. badania w sąsiedztwie stanowiska) dają podstawy by sądzić, że zasięg, chronologia czy funkcja stanowiska są różne (w sposób istotny) od zapisów w decyzji o wpisie do rejestru;
- f) stanowisko uległo częściowemu zniszczeniu, jest wskazane określenie na nowo granic ochrony;
- g) aktualne ustalenia dają przesłanki, by uznać stanowisko za nieistniejące, ale wymaga to potwierdzenia badaniami.

Im więcej jest braków i nieścisłości w decyzji o wpisie, w szczególności dotyczących granic ochrony, tym większa jest potrzeba weryfikacji. W każdym przypadku opisać problem, skąd pobrane zostały informacje, w jaki sposób zaplanowane badania pozwolą na rozwiązanie.

Jeśli wniosek o dofinansowanie dotyczy więcej niż jednego stanowiska do weryfikacji, należy każde z nich opisać oddzielnie (pamiętając o podaniu numeru rejestru zabytków).

II. Wybór zabytków do weryfikacji

Wyboru zabytków najlepiej jest dokonywać w konsultacji z właściwym terenowo wojewódzkim konserwatorem zabytków, który może określić potrzeby co do weryfikacji.

Niezbędnym elementem przygotowania wniosku jest kwerenda i podstawowa analiza wszystkich dokumentów dotyczących danego zabytku, znajdujących się w archiwum WUOZ (KESA, KEZA, KEZAL,

dokumentacja związana z wpisem do rejestru zabytków, dokumentacja z dotychczasowych badań archeologicznych, plany, mapy itp.).

Zaleca się również wykorzystanie wyników weryfikacji nieruchomości zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków przeprowadzonej przez NID.

Pozyskane informacje pozwolą na sformułowanie zakresu rzeczowego wniosku o dofinansowanie, który powinien uwzględniać:

- a) Podstawowe informacje o zabytku wytypowanego do weryfikacji,
- b) Uzasadnienie potrzeby weryfikacji oparte na wynikach przeprowadzonej kwerendy,
- c) Zakres badań koniecznych do przeprowadzenia, ustalony adekwatnie do stwierdzonych problemów, określenie metod badawczych;
- d) W odniesieniu do badań sondażowych czy odwiertów należy określić przewidywaną powierzchnię oraz uzasadnienie jej zgodności ze specyfikacją programu (por. wymagania szczegółowe).

III. Realizacja weryfikacji terenowej zabytku archeologicznego (badania)

Etap gabinetowy

Realizację zadania należy zacząć od etapu gabinetowego, obejmującego w szczególności analizę:

- wyników wcześniejszych badań,
- danych ALS wykonywane na potrzeby zadania),
- zdjęć lotniczych i satelitarnych (w tym archiwalnych),
- kartografii historycznej.

Etap terenowy

Weryfikację stanowisk wpisanych do rejestru zabytków należy prowadzić przede wszystkim przy użyciu metod nieinwazyjnych, w tym teledetekcyjnych i/lub geofizycznych.

Metody inwazyjne (sondaże, odwierty) są dopuszczalne w zakresie określonym w regulaminie programu w przypadkach, jeśli istnieje konieczność potwierdzenia i uszczegółowienia wyników badań nieinwazyjnych lub chronologii czy funkcji stanowiska.

Badania inwazyjne powinny być zaplanowane w taki sposób aby w jak najmniejszym stopniu niszczyły zabytek.

Jeżeli prowadzona na etapie formułowania wniosku kwerenda nie potwierdziła istnienia stanowiska lub istnieje przypuszczenie, że stanowisko zostało zniszczone należy przeprowadzić badania o charakterze inwazyjnym.

Badania, zarówno nieinwazyjne, jak i inwazyjne oraz ich dokumentację należy prowadzić zgodnie ze standardami prowadzenia badań archeologicznych, stanowiącymi załącznik do Wytucznych Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 20.01.2020 r., opublikowanych w Kurierze Konserwatorskim nr 17/2020 i 18/2020.

W trakcie weryfikacji nie należy prowadzić badań powierzchniowych z użyciem wykrywaczy metali¹.

IV. Dokumentacja

Do raportu z realizacji zadania należy dołączyć:

- sprawozdania z przeprowadzenia poszczególnych rodzajów badań²,
- wyniki kwerendy,
- syntetyczne opracowanie wyników badań zawierające wnioski konserwatorskie,
- załączniki graficzne (także w formie edytowalnej),
- pliki źródłowe.

Załączniki graficzne powinny zawierać wyniki przeprowadzonych badań oraz zasięg występowania reliktyw archeologicznych na aktualnych podkładach mapowych. Wyniki przeprowadzonych badań należy zaprezentować graficznie w odniesieniu do dotychczasowych granic ochrony.

Wnioski konserwatorskie powinny zawierać analizę wyników badań weryfikacyjnych w odniesieniu do ustalonych wcześniej potrzeb i celów weryfikacji oraz ocenę wpływu badań na dotychczasowy zakres ochrony ze wskazaniem kierunku niezbędnych zmian granic ochrony konserwatorskiej weryfikowanego zabytku i innych zapisów w decyzji.

---

¹ Kurier Konserwatorski 18/2020, s. 38.

² Zgodne ze standardami prowadzenia badań archeologicznych, stanowiącymi załącznik do Wytycznych Generalnego Konserwatora Zabytków z dnia 20.01.2020 r., opublikowanych w Kurierze Konserwatorskim nr 17/2020 i 18/2020